

Arkivsak: 23/02988-1

Referanser: KM-sak 09/21, KM 14/23

Internasjonale økumeniske generalforsamlinger og veien videre

Til MKRs behandling:

.

1. Dette er et førsteutkast til en kirkemøtesak i 2024

2. MKR bes på sitt møte i oktober å komme med innspill til vedlagte forslag til kirkemøtesak, før saken går videre til Kirkerådets møte i desember eller januar. MKR bør særlig drøfte hva slags vedtak Kirkemøtet bør fatte i denne saken, og hvilken tematikk saken bør konsentrere seg om.

NB. Saken skulle vært mer bearbeidet til MKR-møtet i oktober og bærer preg av å være uferdig. MKR bes om å ta hensyn til det i behandlingen. En videre bearbeiding skjer selvsagt i etterkant av behandlingen i MKR.

Denne saken kan sees i sammenheng med KM-sak 09/21 «Den norske kirkes globale oppdrag». Vedtakspunkt 2 «Et støttende og forpliktende fellesskap» handler særlig om de økumeniske organisasjonene.

Har generalforsamlingene ført til at noe av retningen gitt i vedtaket som KM gjorde i 2021, bør justeres? Vedtaket inneholder prioriteringer i Dnks samarbeid med de økumeniske organisasjonene.

Hele vedtaket i KM-sak 09/21: om de økumeniske organisasjonene bør siteres – eller i hvert fall lenkes til i denne KM-saken: [Les her](#).

Sammendrag

I løpet av ett kalenderår har hele tre økumeniske generalforsamlinger blitt avholdt i Europa.

Kirkemøtet vedtok i sak 14/23 (KM 14.5/23, pkt. 4) å be «Kirkerådet vurdere å fremme en sak for Kirkemøtet i 2024 som oppsummerer alle de tre nylige økumeniske generalforsamlingene (KV, KEK og LVF):

Kirkerådet har fulgt dette opp i sak XX/23 og bedt MKR forberede en sak til Kirkemøtet. Kirkemøtesaken vil ikke gå inngående inn i de respektive generalforsamlingene, men det vises til vedlagte rapporter fra disse. Derimot vil saken kort redegjøre for:

- a) Hovedsaker og viktigste utfordringer
- b) Ungdom og økumenikk
- c) Analyse av de økumeniske organisasjonenes betydning og finansielle bærekraft
- d) Nyttige liturgiske og teologiske ressurser
- e) Broen til Den norske kirke og strategisk planlegging fram mot 2030

Forslag til vedtak

Mellomkirkelig råd ber Kirkerådet foreslå følgende vedtak for Kirkemøtet:

1. Kirkemøtet gir uttrykk for anerkjennelse og takknemlighet for arbeidet som gjøres i Kirkenes verdensråd (KV), Konferansen av europeiske kirker (KEK) og Det lutherske verdensforbund (LVF), og ønsker å bekrefte betydningen det har for Den norske kirke til å være et forpliktende medlem av europeiske og globale kirkefelleskap.
2. Kirkemøtet merker seg særlig viktige vedtak...(*disse nevnes*) og ber de sentralkirkelige råd og sekretariatet være spesielt oppmerksom på disse i sin planlegging framover.
3. Kirkemøtet merker seg at Den norske kirke ikke er representert ved noen ungdommer i de nyvalgte styrende organer i KV, KEK og LVF. KM ber derfor, i tråd med UKM-sak 05/23: *Ungdom og økumenikk*, om at ungdommers bidrag til og inspirasjon/utfordringer fra internasjonalt økumenisk arbeid kan ivaretas på andre og forpliktende måter. Kirkemøtet ber Mellomkirkelig råd og Kirkerådet prioritere unge representanter i sine delegasjoner til økumeniske generalforsamlinger og som deltakere på internasjonale økumeniske samlinger. Hvordan – forslag?
4. Kirkemøtet er oppmerksom på både styrker og svakheter i de økumeniske organisasjonene og vil bidra til krevende omstillinger gjennom relevante organer og indeksregulerte medlemskontingenter.
5. Kirkemøtet ber administrasjonen legge til rette for at relevant liturgisk og teologisk materiale fra generalforsamlingene blir tilgjengeliggjort (og deler av dette vurderes oversatt) for menighetene og anbefalt benyttet gjennom for eksempel www.ressursbanken.no.
6. Kirkemøtet merker seg særlig generalforsamlingenes vektlegging av de globale utfordringene klimakrisen/bærekraftsmålene, migrasjon/flyktninger, minoriteter/polarisering, freds-/forsoningsarbeid, samt en økumenisk bevissthet omkring de lutherske bekjennelsesskriftene i forbindelse med 500-årsjubileet i 2030). Disse temaene må også gjenspeiles tydelig i Den norske kirkes prioriteringer fram mot 2030.

Saksorientering

Bakgrunn

I løpet av et kalenderår har hele tre økumeniske generalforsamlinger blitt avholdt i Europa:

- Kirkenes verdensråd (KV) 30. august-8. september 2022, Karlsruhe, Tyskland
- Konferansen av europeiske kirker (KEK) 14-20. juni 2023, Tallinn, Estland
- Det lutherske verdensforbund (LVF) 13.-19. september 2023, Krakow, Polen

Kirkemøtet vedtok i sak KM 14/23 pkt. 4 å be «Kirkerådet vurdere å fremme en sak for Kirkemøtet i 2024 som oppsummerer alle de tre nylige økumeniske generalforsamlingene (KV, KEK og LVF)».

Den norske kirke er medlem av alle disse tre økumeniske organisasjonene, noe som beriker og forplikter. Mange viktige impulser har gjennom årenes løp blitt tilført Den norske kirke gjennom disse økumeniske og globale kirkefelleskapene. Og Den norske kirke har også bidratt med kompetanse, økonomi og ledelse *til* de samme organisasjonene. For eksempel var biskop emeritus Gunnar Stålsett generalsekretær for Det lutherske verdensforbund (LVF) 1986-1994, og preses Olav Fykse Tveit generalsekretær for Kirkenes verdensråd (KV) 2009-2017. Begge gav henholdsvis LVF og KV viktig og visjonær ledelse og har tatt med viktige impulser med tilbake. Det samme har en rekke personer fra Den norske kirke gjort i ulike styreverv og funksjoner i disse økumeniske organisasjonene.

Grunnen til at de tre generalforsamlingene denne gangen har kommet så tett på hverandre, skyldes i stor grad covid-19, som gjorde at KVs generalforsamling ble utsatt i ett år. For Den norske kirke kan dette være en mulighet til nettopp å se generalforsamlingene i sammenheng, og reflektere over viktige signaler fra disse økumeniske organisasjonene, også med tanke på Den norske kirkes egen strategi og prioriteringer fram mot 2030. Denne saken vil ikke gå inngående inn i de respektive tre generalforsamlingenes hovedinnhold. Det vises i den anledning til forberedende KM-saker og vedlagte rapporter fra disse. Derimot vil saken i det følgende kortfattet redegjøre for Den norske kirkes oppfølging innenfor

- a) Ungdom og økumenikk
- b) En analyse over de økumeniske organisasjonenes betydning og bærekraft
- c) Liturgiske og teologiske ressurser
- d) Strategisk planlegging fram mot 2030

Til punkt d) vil LVF bli vektlagt og svarer ut første del av vedtakspunkt 4 i KM 14/23: «Kirkemøtet ber om at det legges til rette for at hele kirken kan bli kjent med generalforsamlingens tema, liturgier, hovedbudskap og annet relevant materiale.»

a) Hovedsaker og viktigste utfordringer

Kirkenes verdensråds generalforsamling i Karlsruhe i september 2022 hadde overskriften «*Kristi kjærlighet beveger verden mot forsoning og enhet*».

Generalforsamlingen var preget av covid-pandemien og krigen i Ukraina. Den russisk-ortodokse kirken deltok under møtet, men holdt en lav profil. Møtedeltakerne fikk høre sterke vitnesbyrd fra kirkeledere i Ukraina og fra kirker i nabolandene som hjelper flyktningene. En annen krevende sak var forholdene i Israel og Palestina og hvordan KV skal forholde seg til at flere menneskerettighetsorganisasjoner benevner israelsk politikk som apartheid. Dette var et svært vanskelig tema å snakke om i lys av den tyske konteksten. Ellers satte klima- og miljøkrisen sitt preg på generalforsamlingen.

Hovedtema var hvordan kirkene sammen kan løfte fram det kristne håpet i en verden preget av uro og mangel på framtidshåp. Hvordan kan kirkene forkynne Kristi kjærlighet og bidra til endring? Generalforsamlingen er også et sted for glede, tilbedelse og gudstjenestefeiring hvor hele den verdensvide kirkes kulturelle mangfold avspeiles.

Rapporten fra generalforsamlingen summerer opp generalforsamlingen og går mer i dybden på de nevnte tema.

MKR behandlet oppfølgingen av generalforsamlingen på sine møter i oktober – 2022 og mars 2023 og tok utgangspunkt i de sakene under generalforsamlingen som har størst relevans for Den norske kirke:

(Lenke til disse dokumentene)

NB! Alt dette i det følgende kan ikke være med i en KM-sak, men det er tatt med her, så kan man plukke ut det som bør med i en KM-sak.)

Vedtak

Relasjoner til søsterkirker

- I etterkant av Kina-seminaret med norske kirkelige aktører 14. oktober 2022, som kan sees som en oppfølging av møtet med Tre-selv-kirken, bør MKR drøfte hvordan kontakten med Kirkerådet i Kina kan styrkes.
- Preses inviterte ledende biskop i Den lutherske kirken i USA (ELCA) til å besøke Norge. Det arbeides med å få til et slikt besøk, muligens våren 2023.
- Kontakten med Den lutherske kirke i Jordan og Det hellige land (ELCJHL) følges opp videre. Biskop Azar ble valgt inn i sentralkomiteen og vil være en viktig partner for Den norske kirkes to medlemmer der.

Gudstjenesteliv og bibelstudier

- Dette er en viktig mulighet hvor det globale kirkefellesskapet kan forankres i lokalmenigheten. Den norske kirke har mye å hente fra generalforsamlingens rike og mangfoldige gudstjenesteliv.
- I samarbeid med bispedømmer og seksjon for gudstjenesteliv og kultur i Kirkerådet må det vurderes hvorledes ressurser til gudstjenester og bibelstudier kan brukes i menighetene i Den norske kirke. Noe av dette kan også formidles til andre kirkesamfunn og kristne organisasjoner i samarbeid med Norges Kristne Råd og Samarbeid menighet og misjon.
- Gudstjenesteressurser fra KV kan særlig vurderes inn i større anledninger som for eksempel Olavsfest, Kirkemøtet og økumeniske gudstjenester.

Message og Unity – dokumentene

- Det må arbeides med hvordan de språklig krevende dokumentene kan formidles i en form som kommuniserer til Dnks medlemmer. Dokumentenes hovedbudskap om hva kirken er kalt til, må formidles tydelig.
- Budskapet fra generalforsamlingen (*A Call to Act Together*) er oversatt til norsk
- Unity-dokumentet (*Unity Statement*) blir også oversatt til norsk og egner seg for refleksjon i MKR, Teologisk nemnd og Bispemøtet, muligens også i Norsk teologisk samtaleforum i Norges Kristne Råd.
- Dokumentene kaller oss til refleksjon over hvordan innholdet forplikter oss, både i planlegging av Kirkemøtet, og hvilke implikasjoner dokumentene har for Dnks lederskap.

Klima og miljø

- Uttalelsen om klima og miljø (*The Living Planet: Seeking a Just and Sustainable Global Community*) utfordrer særlig oljeproduserende land og høyinntektsland som Norge, og den er en viktig ressurs i Den norske kirkes arbeid med klima og miljø. Uttalelsen tas med i oppfølgingen av kirkemøtesaken *Mer himmel på en truet jord - Den norske kirkes arbeid med klima, miljø og bærekraft mot 2030*, samt i arbeidet med bærekraftsmålene.
- Uttalelsen bør formidles til miljøorganisasjoner, politiske miljøer og inn i den offentlige debatten om kirkens engasjement i klima og miljø.
- Kjærligheten til naturen må løftes fram, særlig overfor barn og unge.
- Uttalelsen må føre til konkrete tiltak. Den norske kirkes miljø- og reisepolicy og Kirkens Nødhjelps respons på miljøkatastrofer er eksempler på konkrete tiltak fra Norges side. KV må også følge opp uttalelsene med egne handlingsplaner. Norges medlemmer i sentralkomiteen kan være pådrivere for dette.
- KVs uttalelse bør brukes i forbindelse med COP-møtene.

Midtøsten

- Uttalelsen (*Seeking Justice and Peace for All in the Middle East*) oppfordrer til forsterket arbeid for de kristnes situasjon i Midtøsten og for en rettferdig fredsløsning på Israel-Palestina-konflikten.
- MKR har tatt initiativ til en omlegging av Kirkeuka for fred i Palestina og Israel i retning av en solidaritetsuke med de kristne i disse områdene. Dette kan ses i sammenheng med utfordringen fra generalforsamlingen.
- MKR vil sammen med de andre organisasjonene i Kirkeuka for fred i Palestina og Israel arrangere et møte 19. oktober på Litteraturhuset i Oslo med tema «Palestina og Israel: hvordan stiller vi som kirke og kristne oss til rapportene som peker på apartheid?»
- Tematikken uttalelsen omtaler, følges opp i MKRs arbeid med Midtøsten.

Urfolk

- Uttalelsen om urfolk (*Statement on Reconciliation with Indigenous Peoples*) har relevans for Den norske kirkes respons til Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport som kommer i 2023.
- Teologisk nemnds arbeid med «avkolonisering av luthersk teologi» kan sees i sammenheng med denne uttalelsen, og dette arbeidet er relevant i oppfølging av generalforsamlingen i KV i 2022 og i Det lutherske verdensforbund i 2023.
- De tre utvalgene i MKR (Teologisk nemnd, Komiteen for internasjonale spørsmål og Menneskerettighetsutvalget) har samarbeidet om et seminar i november 2022 om urfolk, klima og menneskerettigheter. Teologisk nemnd avholder et seminar om «Fornorskning som teologisk utfordring» i november 2023.
- Samisk kirkeråd vil følge opp utfordringene i sitt samarbeid med KV.

Krig i Ukraina og fredsbygging i Europa

- Kirkemøtets uttalelse *Krigen i Ukraina – samhold og håp* er i tråd med uttalelsen fra generalforsamlingen. Det ble også sendt en solidaritetshilsen fra Den norske kirke til Kirkerådet i Ukraina.
- Bispemøtet har sammen med Norges Kristne Råd oppfordret til en nasjonal bønnedag for Ukraina søndag 9. oktober.
- KV's uttalelse (*War in Ukraine, Peace and Justice in the European Region*) er også en viktig referanse for uttalelser som preses nylig har kommet med om krigen i Ukraina og forholdet til Den russisk-ortodokse kirke.
- Uttalelsen fra generalforsamlingen aktualiserer teologiske og etiske samtaler om «rettferdig krig» og «rettferdig fred». Under Arendalsuka ble det arrangert et seminar om krigens etikk, og det er aktuelt å arrangere flere seminarer for å drøfte og belyse etiske problemstillinger som aktualiseres i situasjonen med krig i Europa og gjennom KV's uttalelse.
- Det bør arbeides videre med «skadelig teologi» som kan brukes til å legitimere krig.
- Uttalelsen (*The Things That Make For Peace: Moving the World to Reconciliation and Unity*) er en påminnelse om at MKR må fortsette å arbeide for at Norge slutter seg til atomvåpenforbudet og arbeide for å forby autonome våpen. Dette er saker som særlig KISP arbeider med.
- Begrepet «rettferdig krig» bør utdypes. Det at kirken kan forsvare krig i noen tilfeller, betyr ikke at den ikke erkjenner krigenes brutale realiteter.
- MKR må følge opp arbeidet mot atomvåpen.
- Kvinners og ungdommers rolle som fredsbyggere er et viktig tema.

Rasisme og diskriminering

- Uttalelsen (*The Things That Make For Peace: Moving the World to Reconciliation and Unity*) er en ressurs i MKR's arbeid med rasisme og oppfølgingen av «Frykt ikke».
- Arbeidet mot rasisme utfordrer oss som majoritetskirke til å reflektere over på hvilken måte våre tradisjoner bidrar til å ekskludere og marginalisere minoriteter.
- Arbeidet for å øke bevisstheten om og kompetansen på diskriminering, rasisme og antirasisme blant kirkens ansatte og frivillige må fortsette.
- MKR må videreføre arbeidet med daliters rettigheter.
- Borg biskop (MKR-medlem) er medlem av den regjeringsoppnevnte ekstremismekommisjonen.

Dokumentene om diakoni og seksualitet

- Diakonidokumentet (*Called to Transformation – Ecumenical Diaconia*) er oversatt til norsk og vil bli utgitt i Norges Kristne Råds skriftserie. Det planlegges et lanseringsseminar i samarbeid med bl.a. Kirkens Nødhjelp. Dokumentet er en viktig ressurs for det diakonale arbeidet i kirken og i organisasjoner og institusjoner. Dokumentet bør også formidles til lærestedene.
- Dokumentet *Conversations on the Pilgrim Way Invitation to Journey Together on Matters of Human Sexuality* bør også oversettes og gjøres kjent for både ansatte, folkevalgte og andre i Den norske kirke. Dokumentet bør også legges fram i Norges Kristne Råd.

Pilgrimsvandring for rettferdighet, forsoning og enhet

- MKR vil følge opp samarbeidet med KV og tilby kompetanse og deltakelse i videreutviklingen av «Pilgrimage of Justice, Reconciliation and Unity» som både en teologi og en praktisk metodikk til bruk i KV's medlemskirker og lokalmenheter.
- Dokumentet *Towards an Ecumenical Theology of Companionship* er relevant for både Teologisk nemnd og Bispemøtet.
-
- **Viktigste saker i noen setninger)**

Nytt lederskap

Kjetil Fretheim og Ingeborg Midttømme ble valgt inn i sentralkomiteen. Sistnevnte ble også valgt inn i eksekutivkomiteen.

Les mer i vedlagt rapport og **nettstedet** xx

Generalforsamlingen til Konferansen av europeiske kirker (KEK) i Tallinn, juni 2023, bar overskriften “Under God’s blessing – shaping the future”(«Under Guds velsignelse skaper vi framtida»)

Konferansen av europeiske kirker har i de senere årene fått spørsmål knyttet til selve eksistensberettigelsen til økumenisk samarbeid i Europa. Organisasjonen har måttet prioritere hardt for å klare å imøtekomme økonomiske og administrative utfordringer. I hovedsak har den avtroppende ledelsen prioritert å jobbe etter to hovedspor. Det ene er forhandlingsarbeid mellom europeiske kirker og EU-institusjonene. Det andre er å prioritere aktuelle saker i det offentlige rom som har teologisk relevans (public theology).

Krig og trusler mot demokratiet i Europa

Invasjonen av Ukraina fikk mye oppmerksomhet på generalforsamlingen. Fra podiet på generalforsamlingen delte offisielle representanter, mange unge fra ukrainske og russiske kirker, grufulle erfaringer fra krigen. De tegnet i realiteten opp et nytt bilde av Europa med sterke konnotasjoner til den kalde krigen. Fortellingene favnet vidt, fra konkret, lokalt sosialarbeid – som kirkenes samarbeid for flyktninger og krigsofre – til møte med økende fremtidsfrykt og følelse av håpløshet, hatprat og skarpere skiller mellom samfunnsgrupperinger. Dermed er behovet for en Konferanse av europeiske kirker fortsatt til stede.

En av hovedforedragsholderne på generalforsamlingen i Tallinn var den kjente opposisjonspolitikeren Sviatlana Tsikhanouskaya fra nabolandet Belarus. Hun kunne fortelle at situasjonen i Belarus er blitt kraftig forverret etter invasjonen av Ukraina. Hennes kritikk av hjemlandets diktatur, som hun kaller et tyranni, har ført til at hun lever i eksil i Litauen, mens mannen sitter fengslet i hjemlandet. Som yngre politiker i en tidligere sovjetstat var det interessant å høre hennes budskap til kirkene:

“Folk som får sin moralske styrke fra troen sin, er ekstremt farlige for diktaturer og veldig nødvendige for demokratier.»

Utsagnet kan skurre i ørene med tanke på at kirkeledelsen i flere kirker i regionen tydelig gir sin støtte til diktatoriske regimer. Men Tsikhanouskaya siktet til det potensialet som finnes i kirkene. Når troen på Gud settes høyere enn politiske ledere, finnes det i kirkene et rom for reell maktkritikk. I tillegg til å be for fred i regionen, kom hun med sterke oppfordringer til kirkene om å støtte opp om arbeidet for demokratisk frihet i hele denne regionen, som hun presiserte er en del av Europa.

KEK har tatt initiativ til et program kalt «Pathways to Peace», som tar sikte på å følge opp fredsbyggende arbeid i Ukraina, og starte gjenoppbyggingsarbeid og forsoningssamtaler mellom kirkene i Ukraina. Samtidig vitner generalforsamlingen om at kirkene anser freds- og forsoningsarbeid som et enda bredere arbeidsområde for kirkene, og en sentral del av «public theology»-arbeidet.

Klimakrisen:

En av hovedtalerne på generalforsamlingen var tidligere erkebiskop av Canterbury, Rowan Williams. Han fremhevet at klimakrisen overskygger alle andre tema, noe han vant stort gehør for. Samtidig var European Christian Environmental Network (ECEN) en viktig sak fordi KEK har kuttet støtten til nettverket, noe som gjør fremtiden til ECEN usikker. Mange medlemskirker ga uttrykk for paradokset i å nedprioritere dette nettverket når klimakrisen

står øverst på mange kirkers engasjement for kloden fremtid. Selv om generalforsamlingen ikke vedtok konkrete løsninger, kom en klar oppfordring om å videreføre samarbeidet og støtte ECEN i en overgangsfase. Den norske kirke er en aktiv deltaker i nettverket og har en forpliktelse til å følge opp samarbeidet.

Migrasjon:

En annen sak under generalforsamlingen var forholdet mellom KEK og Kirkenes kommisjon for migranter i Europa (CCME). KEK har den siste tiden også kuttet i støtten til CCME. Generalforsamlingen ga tydelig uttrykk for et ønske om fortsatt samarbeid mellom KEK og CCME. Ikke minst har krigen i Ukraina, fremveksten av nasjonalistiske bevegelser, klimakrise og økende økonomisk nød ført til økte flyktningstrømmer og migrasjon. CCME benyttet anledningen til samtaler med mange av KEKs medlemskirker for å sikre kommisjonens arbeid for flyktninger og migranter i tiden fremover.

Nytt lederskap

Generalforsamlingen valgte nytt lederskap. I Governing Board er flere nordiske kirker representert, mens Den norske kirke ikke lenger er representert. Et godt nordisk-baltisk samarbeid blir viktig i fortsettelsen.

Gudstjenesteliv

Det var satt av tid til bibelstudier i plenum hver dag. Dessverre fungerte disse svært dårlig, sannsynligvis på grunn av dårlige forberedelser. Men, gudstjenestelivet på generalforsamlingen var rikt og mangfoldig, med morgenbønn, middagsbønn og kveldsbønn i et eget gudstjenesterom på konferansesenteret, samt søndagsgudstjenester i mange av kirkene i Tallinn. Lokale musikkrefter, kor og musikere bidro til å løfte hele generalforsamlingen.

Les mer i vedlagt rapport og på [2023 CEC General Assembly | CEC Europe](#)

Det lutherske verdensforbunds generalforsamling i Krakow, september 2023, samlet nær tusen deltakere fra 150 medlemskirker i 99 land. Den norske kirke hadde en stor delegasjon på 10 samt rådgivere. Kristine Sandmæl ble valgt som Den norske kirkes medlem av LVFs råd, og biskop Henrik Stubkjær fra Folkekirken i Danmark ble valgt som president for LVF. Under overskriften *Én kropp, én Ånd, ett håp* ble temaet i stor grad styrende for de tematiske samlingene, bibelarbeidet og gruppesamtaler. Også *hovedbudskapet* fra generalforsamlingen er disponert etter temaet, som er hentet fra Efeserbrevet kapittel 4. *Enhet* er en rød tråd fra det økumeniske oppdraget konkretisert i opptakten til 500-årsmarkeringen av Den augsburgske konfesjon i 2030 med en kirke i stadig reformasjon og enhet i forsonet mangfold, og med søken etter fellesskap og enhet med hele menneskeheten og hele skaperverket. Klima- og naturkrisen og også pågående kriger og konflikter samt kirkens respons er tydelig i dokumentet. Delegationene samlet seg også i en tydelig avvisning av all vold og diskriminering basert på rase, etnisitet, gender, seksualitet, klasse, alder, funksjonsnedsettelse, fremmedfrykt, kaste eller sosial bakgrunn. Les hele *hovedbudskapet* [her](#).

Det daglige gudstjenestelivet var en sterk puls gjennom uka, og noe av det beste på generalforsamlingen. Det liturgiske materialet var godt laget, og prest og musiker Carl Petter Opsahl var en viktig aktør både i forarbeidet og som utøvende musiker. Besøket i Auschwitz Birkenau var en viktig del av programmet, etterfulgt av et sterkt vitnesbyrd av en holocaust-overlevende jøde. Den norske delegasjonen bidro svært godt. En slik uke er også ypperlig for å knytte kontakter med gamle og nye «kirkefolk». Møter med søsterkirker vi har avtaler med ble prioritert.

Betydningsfulle statements og resolusjoner ble skrevet, flere av dem med viktige bidrag fra Den norske kirkes delegasjon, og med mandat fra Kirkemøtet. Dette gjelder blant annet med tema som urfolk/minoriteter, Ukraina, migrasjon/flyktninger, kjønnsrettferdighet og arbeid

mot kjønnsbasert vold, ungdommers plass, klimakrisen, skatterettferdighet og jødisk-kristne relasjoner. Disse kan leses her: [Assembly resolutions and statements](#)
Viktigste saker i noen setninger)

Nytt lederskap

Kristine Sanmæl ble valgt inn som ny rådsmedlem fra Den norske kirke. President ble biskop Hneriks Stubskjær fra Danmark.

Les mer i vedlagte rapport (kommer!) og på www.lwfassembly.org

b) Ungdom og økumenikk

Det var ingen ungdomsrepresentanter fra Den norske kirke i den formelle delegasjonen til **KVs generalforsamling i Karlsruhe**, og heller ingen på valg til de styrende organer i KV. Marianne Brekken var utgående medlem i KVs sentralkomite og ble valgt inn på forrige generalforsamling i Busan 2013. Hun var på det tidspunktet under 30 år. En stor internasjonal ungdomssamling fant sted i fire dager før generalforsamlingen. Norges Kristne Råd og Den norske kirke samarbeidet om å sende en økumenisk ungdomsdelegasjon fra Norge. KV har et mål om 25 % ung representasjon i sine styrende organer, mens ca. halvparten av dette ble valgt inn i sentralkomiteen.

Til **KEKs generalforsamling i Tallinn** var DnkUs leder Thomas Raadin Iversen med i Den norske kirkes delegasjon på fire. Utgående styremedlem Andreas Henriksen Aarflot ble valgt inn som ungdomsrepresentant på generalforsamlingen i 2013 (og gjenvalgt i 2018). Derfor ble ingen fra Den norske kirke valgt inn i KEKs Governing Board, men flere nordiske og baltiske kirker er representert, blant annet med tre unge medlemmer.

På **Det lutherske verdensforbund generalforsamling i Krakow** var det to personer under 30 år i delegasjonen; DnkUs nestleder Harald Skoglund Dahler og forrige leder av DnkU Nora Antonsen. Begge deltok også på Youth Pre-Assembly og bidro på gode måter både der og på selve samlingen. Nora Antonsen var også i en tidlig fase en av to kandidater fra Den norske kirke til LVFs råd, men fordelingen gjøres i en nennsom fordeling i vår nordiske region, og dernest i nominasjonskomiteen. Selv om ikke Den norske kirke blir representert av ungdom i LVFs råd, er 33 % av rådsmedlemmene fra Norden under 30 år. Kravet er minst 20 %. De to siste rådsperiodene har Den norske kirke hatt to medlemmer i rådet, derav én ungdomsrepresentant (siste periode Jacob Breda Antonsen), som et ekstra rådsmedlem som går på omgang mellom kirkene i Norden.

Med Kirkerådets satsing på (barn og) ungdom i kirka (jf. også UKM!) er det viktig å ha et kritisk blikk på nettopp unges deltakelse. Ungdom er en avgjørende del av kirka og tilfører viktig kraft og kunnskap til økumenisk arbeid. Som nevnt ovenfor, har ungdom hatt verv inntil nylig i både KV, KEK og LVF, men ikke i de nyoppnevnte styrende organer. Da er det særlig viktig for dem som har slike verv i de kommende år, samt administrasjonen, å gi rom for perspektivene fra ungdom og være lydhøre for andre muligheter for deltakelse og påvirkning. For eksempel har Den norske kirke med to deltakere i LVFs Young Reformers, et læringsnettverk som møtes fortrinnsvis digitalt. Av de tre økumeniske organisasjonene gir LVF samlet sett best inntrykk av å være bevisst på ungdommers plass i organisasjonen, med for eksempel en kvinne under 30 år som holdt en glimrende preken på generalforsamlingens åpningsgudstjeneste.

c) En analyse over de økumeniske organisasjonenes betydning og bærekraft (NB Blir dette for «internt for Kirkemøte?»)

KVs generalforsamling gav organisasjonen en ny giv, men nyvalgt lederskap. Den tyske biskopen Heinrich Bedford-Strohm ble valgt til ny leder av sentralkomiteen, og i januar

2023 til sør-afrikaneren og prest i den presbyteranske kirken, Jerry Pillay over som ny generalsekretær. Den nyvalgte sentralkomiteen møttes i Genève i juni 2023 og vedtok en ny strategiplan for perioden fram mot 2030. KV er økonomisk sårbar, og flere medlemskirker sliker med å betale kontingenten på grunn av økonomisk nedgang i egen sammenheng. Dette utfordre det globale kirkefellesskapets handlingsrom, men KV ser ut til å tilpasse seg situasjonen på en realistisk måte gjennom klare prioriteringer og styrket samhandling med medlemskirkene.

KEK har etter mange år med omstrukturering og nedskjæring stått i fare for å bli nedprioritert i mange medlemskirker. Men krigen i Ukraina har vist at organisasjonen fremdeles kan spille en viktig rolle, slik KEK var viktig for forsoningsarbeidet mellom kirkene og gjenoppbyggingsarbeidet etter andre verdenskrig. Generalforsamling bekreftet inntrykket av kirkene i Europa behøver en bred plattform for samtaler og samarbeid. Organisasjonens nye ledelse står like fullt foran viktige prioriteringer for å bevare KEKs relevans og eksistensberettigelse i en tid med økonomiske og administrative kutt. I dette bildet hører samarbeidet for klima og miljø gjennom ECEN, og for flyktninger og migranter gjennom CCME med.

Det lutherske verdensforbund er nok den av de tre organisasjonene som har best økonomi, og en svært dyktig og til dels stabil administrasjon. Med en relativt ny generalsekretær og for første gang (?) en valgt president fra Norden, Henrik Stubkjær blir det spennende å se hvilket spor han vil lede i. Som tidligere generalsekretær i Folkekirkens Nødhjelp og leder for LVFs World Service, har han utmerket seg med et tydelig engasjement for rettferdighet, fred og bærekraftsmålene i særdeleshet. Men den danske folkekirken har også vært svært tydelig på at LVF må være relevante også for «vestlige problemstillinger som for eksempel synkende medlemskap og dåpsfrekvens. Det vil være viktig for den nye ledelsen å passe på at ikke det humanitære ikke spiser opp all kapasitet, og at økumenisk og misjonalt/teologisk arbeid også rommes i budsjettene. Generalsekretærens ønske om at LVF i større grad kan være en *superconnector*, mer enn at LVF gjør ting for oss medlemskirkene, kan være et steg i riktig retning. Mange av medlemskirkene har mye ressurser som LVF i større grad kan benytte seg av som et nav og tilrettelegger mellom medlemskirkene. En vedvarende utfordring er ulikt syn på LHBT+ i medlemskirkene og i denne sammenheng posisjoneringen mot International Lutheran Council (Missouri-synoden)

Koordinering

I årene fremover blir det særlig viktig å unngå unødvendig dobbeltarbeid i de tre økumeniske organisasjonene. Koordinering med hvem som gjør hva, blir viktig. Noen av de tradisjonelt rike medlemskirkene har færre medlemmer og trangere økonomi. Dette er noe både KV og KEK allerede kjenner på. Medlemskirker i sør må tydelig utfordres på å ta større ansvar. Flere av de voksende kirkene har mulighet til å bidra mer. Samtidig må alle tre organisasjonene ta inn over seg miljøbelastningen ved tradisjonell reising og store møter. Med ambisiøse vedtak, for eksempel med LVFs vedtak om å være karbonnøytral allerede i 2030, haster det å gjennomtenke reisepolicy og digitale løsninger. Vil LVF klare en generalforsamling allerede i 2030 som er karbonnøytral?

d) Liturgiske og teologiske ressurser

Generalforsamlingene er også et samlingspunkt for bønner, liturgier, bibelrefleksjoner og andre teologiske ressurser. Kirkemøtet vedtok følgende i KM-sak 14/23, vedtakspunkt 4:

Kirkemøtet ber om at det legges til rette for at hele kirken kan bli kjent med generalforsamlingens tema, liturgier, hovedbudskap og annet relevant materiale.
Kan gjelde også KV og KEK.

Flere av ressursene kan berike lokalt gudstjeneste- og menighetsliv, og bør gjøres tilgjengelig i ressursbanken med det første. Mange leser og anvender engelske tekster i flere sammenhenger. Og i møte med migranter og andre kirketradisjoner kan særlig KVs og KEKs

økumeniske profil og ressurser være til inspirasjon. Sangene fra ulike kirke tradisjoner er gjerne gjengitt på originalspråket og oversatt til engelsk. Dette kan for eksempel berike lokaløkumeniske samlinger, og de er gjerne knyttet til viktige temaer fra generalforsamlingene som enhet, fred og vern om skaperverket. Andre deler kan studeres nærmere i for eksempel kirkefag-enheter, praktisk-teologiske seminarer og Nemnd for gudstjenesteliv, og vurderes oversatt og bearbeidet.

KV (legges inn lenker til liturgi- og bibelarbeid, noen setninger).

Gudstjenestelivet på **KEKs generalforsamling** var rikt og mangfoldig. Dessverre er ikke gudstjenestematerialet tilgjengelig for nedlasting, men prekener kan lastes ned her: [Documents | 2023 Assembly \(2023cecasassembly.org\)](#).

For **LVF**s del var Carl Petter Opsahl, musiker og praktikumlærer på MF vitenskapelig høyskole, med i gruppa som planla gudstjenestelivet på LVF's generalforsamling. Han deltok også som musiker under selve samlingen. *Reconciled and renewed Assembly Worship* er en samling liturgier knyttet til tema/subtema på de fire hovedspråkene, men med mange sanger og salmer også i originalspråket. Her er det 286 sider med unike ressurser: [Les her](#).

Men et viktig stykke nytt teologisk arbeid er studieguiden som ble laget i forkant av generalforsamlingen [Les her](#). Amanuensis ved VID Tromsø Tore Johnsen var med i redaksjonen her. Han har også bidratt med en egen artikkel i [2023A – Assembly Reader](#).

Se også

Jødisk-kristent studiedokument: (lenke) This study document is intended as an educational resource and reflection tool to stimulate a renewal of Jewish-Christian relations in the various LWF member churches and their respective contexts. It aims to strengthen Jewish-Christian relations beyond the Thirteenth Assembly in Kraków and to promote constructive contact and meaningful dialogue between Jews and Christians.

Bispemøtet og MKR-kommisjon..

På Ressursbanken under global kirke samt liturgi vil viktig stoff fra de tre generalforsamlingene være lett å finne.

e) Strategisk planlegging fram mot 2030

(NB Denne må bygges ut og koples til Dnks strategiplan der det er naturlig

Under hvert av disse punktene kan det henvises til vedtak fra generalforsamlingene. De kan omtales eller siteres. Da blir det tydelig hvordan generalforsamlingene utfordrer Dnk. Logikken blir: "KV og LVF er så tydelige på klima, dette må vi i Dnk ta inn over oss og følge opp".

Alle de tre økumeniske generalforsamlingene trakk fram globale utfordringer i årene framover:

Klima- og miljøkrise

Migrasjon og flyktninger

Polarisering og økende ulikhet

Menneskeverd og menneskerettigheter

Freds- og forsoningsarbeid

Bærekraftsmålene fanger opp alt dette.

Disse temaene står også sentralt i det økumeniske samarbeidet i Norge og i Den norske kirkes egen strategi fram mot 2030. (Vis til Strategiplanen)

Noe om hvordan de økumeniske organisasjonene er ressurser for Dnks eget arbeid med disse sakene.

Nasjonaljubileet og CA Paris og SDGs (Dnks strategi)! Minoriteter ...

Økonomiske/administrative konsekvenser

Saken ivaretas innenfor eksisterende budsjetter og administrative ressurser.